

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra společenských věd

Bakalářská práce
Monika Ruprechtová

Historie českého školství v Šumperku do roku 1945

Olomouc 2012

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu práce Mgr. Pavlu Krákorovi za jeho cenné rady a připomínky.

A také bych ráda poděkovala všem zaměstnancům Státního okresního archivu v Šumperku za jejich ochotu a vstřícnost.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Historie českého školství v Šumperku do roku 1945 vypracovala samostatně a použila pouze uvedenou literaturu a prameny.

V Mohelnici dne 23. dubna 2012

.....
Monika Ruprechtová

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Geografická poloha města Šumperka.....	6
3	Historie města Šumperka.....	7
4	Vývoj školství v Šumperku do roku 1918.....	11
4.1	První zmínky o školství na Šumpersku.....	11
4.2	Školství na Šumpersku od roku 1818.....	12
4.3	Počátky českého školství na Šumpersku do roku 1918.....	13
5	České školství v Šumperku: léta 1918–1924.....	14
6	Vznik obecné školy v Šumperku.....	16
7	Vznik měšťanské školy v Šumperku – léta 1924–1938.....	19
7.1	Vývoj německého nacionalismu.....	25
7.2	České školství od roku 1932.....	25
7.3	Politické události roku 1938.....	28
7.4	Situace v Šumperku.....	29
8	Školství a život v Šumperku po roce 1939.....	31
9	Závěr.....	34
10	Literatura.....	35
11	Přílohy.....	37

1 Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem zvolila historii školství v Šumperku a život české menšiny v tomto městě a také v celých Sudetech. Zaměřila jsem se na období od roku 1918 do roku 1945. Ačkoliv sama v tomto městě nebydlím, mám k Šumperku hodně blízko, jelikož zde žije část mé rodiny. Hlavním cílem mé práce je informovat o tom, jak se dříve žilo a učilo v podmínkách, které jsou v naší době těžko představitelné. Mou ambicí je popsat celkovou situaci českého školství v tomto kraji. Zakládání českých škol nebylo totiž vůbec jednoduché, jelikož většina německého obyvatelstva na Šumpersku stavěla zakládání českých škol do cesty překážky.

V úvodu mé bakalářské práce krátce vykresluji historii města Šumperka a zmiňuji se také o poloze města. Další část mé práce je zaměřena na historii školství na území Šumperska do roku 1918. Tato část pro mne byla asi nejobtížnější, poněvadž k tomuto tématu není dostatečné množství materiálů. Třetí část mé bakalářské práce se zabývá vznikem první obecné české školy v Šumperku. Na ni navazuje čtvrtá, nejobsáhlejší část, ve které píš o české měšťanské škole v Šumperku. Ta sídlila v první české školní budově v Šumperku. Kapitola o měšťanské škole končí rokem 1938. V páté kapitole se zabývám historií městské školy v letech 1939–1945. V závěru bakalářské práce nastiňuji rozvoj školství po roce 1945. V celé bakalářské práci se snažím vykreslit politickou situaci na Šumpersku a život české menšiny v této oblasti.

Poznatky k mé práci jsem získávala z nejrůznějších zdrojů. Hlavními zdroji, o které jsem se opírala, jsou kroniky, které jsem studovala v archivu města Šumperk. Také jsem čerpala z mnoha knih, které se týkají jak historie města, tak historie školství ve městě Šumperk a jeho okolí. Snažila jsem se využít veškerých dostupných materiálů, které mi poskytovala knihovna města Mohelnice a okresní archiv v Šumperku.

2 Geografická poloha města Šumperka

Šumperk (německy Mährisch Schönberg) je okresním městem v Olomouckém kraji, které leží 46 km severozápadně od Olomouce a na jihozápadním okraji Jeseníků. V rámci kraje sousedí na severu s okresem Jeseník a na jihovýchodě s okresem Olomouc. Dále pak na východě sousedí s okresem Bruntál, který je součástí Moravskoslezského kraje, a na západě a jihozápadě s okresy Ústí nad Orlicí a Svitavy, které náležejí Pardubickému kraji. Na severozápadě je okres vymezen státní hranicí s Polskem. Šumperk leží na rozhraní Mohelnické brázdy, Hanušovické vrchoviny a úpatí Jeseníků. Městem protéká řeka Desná, je obklopeno lesy a od hlavního hřbetu Hrubého Jeseníku ho dělí jen 15 km. I proto bývá Šumperk označován jako „brána Jeseníků“.¹ Katastrální výměra města je 2 788 m². Žije zde 27 705 obyvatel. Okres Šumperk se rozléhá na 1 313,06 km² a žije v něm 123 890 obyvatel.² Nachází se v něm celkem 78 obcí, z toho 8 měst.

¹ <http://www.vyletnik.cz/tipy-na-vikendy/severni-morava/horni-pomoravi-a-hanusovicka-vrchovina/970-sumperk-a-okoli/>, 13. 3. 2012

² hustota zalidnění je 94 obyvatel na 1 km²

³ katolický řeholní řád

⁴ Povolení k těžbě nerostného bohatství

3 Historie města Šumperka

První zmínka o městě Šumperk pochází z roku 1281. Za zakladatele Šumperka jsou považováni němečtí kolonisté ze Slezska, kteří založili město jako nové správní a hospodářské centrum v tehdy téměř neobydlené oblasti, která se rozprostírala na území povodí řek Moravy a Desné. To, že šlo o velmi lukrativní polohu, dokládá i fakt, že údolím řeky Moravy vedla stará obchodní stezka, která byla známá pod názvem *jantarová*. Prvním zeměpanským správcem se stal roku 1281 Jeneč ze Šumperka, který žil na okraji města ve svém menším hrádku. Perspektivy města využili také dominikáni³, kteří zde již v devadesátých letech 13. století založili klášter. Tento řád zakládal své kláštery pouze v městech královských. Kromě kláštera zde bylo také děkanství pro více než dvacet far.

Na počátku 14. století se dostal Šumperk pod správu jednoho z nejvýznamnějších rodů Šumperka, pánů z Lipé. Tento rod získal pro město v roce 1340 od markraběte a pozdějšího císaře Karla IV. horní právo⁴. K typickým středověkým činnostem na tomto území patřilo dolování rud, ale také řemeslo a obchod, které se staly hlavním zdrojem bohatství zdejšího kraje. K nejvýznamnějším řemeslům patřilo ševcovství, soukenictví a plátenictví.⁵

V sedmdesátých letech 14. století se správy šumperského města ujal markrabě Jošt. Ten se zasloužil o řadu výsad, jako bylo třeba právo odúmrtí a právo mílové. Díky tomuto muži získalo město takové postavení, jako mělo v této době např. město Olomouc. V roce 1455 získal město do zástavy Jan Tunkl z Brníčka, který jej přenechal svému synovi Jiřímu. Jemu mohlo město Šumperk vděčit za výstavbu nového vodovodu. V průběhu 15. století začaly ve městě vznikat první cechy. Jednalo se zejména o cechy ševců, koželuhů a soukeníků. V roce 1472 došlo ke zřízení nejvýznamnějšího šumperského cechu – cechu plátenického.

Dalším významným držitelem města se stal Jan z Žerotína, pán na Fulneku a držitel losinského panství, který dal do správy Šumperk synu Petrovi. Petr byl nejvýznamnějším moravským komořím a hejtmanem olomouckého kraje. Jeho záměrem bylo učinit město

³ katolický řeholní řád

⁴ Povolení k těžbě nerostného bohatství

⁵ JARMAROVÁ, Hana. *Zmizelá Morava a Slezsko: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-952-9.

střediskem panství Žerotínů v této oblasti. Za působení Žerotínů město Šumperk vzkvétalo. V roce 1564 měl Šumperk sedm samostatných cechů. Byla zde také významná skladiště soli a kožešin. V dubnu 1562 byl Šumperk povýšen českým králem a císařem Ferdinandem I. na město královské. V letech 1571–1572 bylo šumperské panství zasaženo morem a o pět let později zachvátil město požár. Nová morová rána přišla v roce 1585. Navzdory všem pohromám začalo město opět vzkvétat. Hlavním zdrojem bohatství byla řada práv města, především právo varečné, mílové a právo konání tří výročních trhů, kam se sjížděli i kupci ze vzdálenějších měst. V roce 1594 se zvýšil počet cechů na devět.

Od roku 1621 stíhala Šumperk opět jedna rána za druhou. Město přišlo o status svobodného královského města. Z důsledku náboženských třenic byli z města vyhnáni protestanté. Dne 18. června 1643 přitáhla do Šumperka Torstenssonova armáda, která město drancovala. Konec válečným útrapám učinil až vestfálský mír. Ale tato doba měla i svá pozitiva. Například v roce 1630 byla vydána vyhláška Patitia, která zahrnovala řadu pokrokových opatření, mimo jiné i povinnou školní docházku dětí do čtrnácti let. Toto opatření bylo přijato více než sto let před zavedením školní docházky patentem Marie Terezie.

Město Šumperk nechvalně proslulo čarodějnickými procesy, v jejich čele stál Franz Heinrich Bolbling z Edelstadtu. Žil na losinském panství, odkud byl pozván jako inkvizitor, do Šumperka. Používáním mučidel dokázal nevinné lidi přinutit k nepravdivým výpovědím. Během patnácti let poslal na smrt 104 mužů a žen ze Šumperska. Nejznámější obětí se stal šumperský děkan Christoph Aloys Lautner, který byl Bolblingovým odpůrcem a snažil se procesy zastavit. Nakonec byl roku 1680 zatčen a později 18. září 1685 v Mohelnici upálen. Dnes jeho památku uctívá malý pomníček v mohelnickém městském parku.⁶

Na počátku sedmdesátých let 17. století vypukla na Šumperku odbytová krize, a s ní přišel i problém nezaměstnanosti. Krize dolehla nejen na manufaktury, ale také na cechovní mistry. Z celkového počtu 216 jich o práci přišlo 60. Změnu přinesl v roce 1781 patent Josefa II. o zrušení nevolnictví, tj. osobního poddanství. V roce 1785 došlo k založení Klapperotovy manufaktury polobavlněných látek. Roku 1818 byla založena ještě významnější plátenická manufaktura Eduarda Oberleithnera. V roce 1842 byla v Šumperku vybudována

⁶ JARMAROVÁ, Hana. *Zmizelá Morava a Slezsko: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-952-9.

mechanická přádelna, díky níž zde vzniká nová společenská třída – dělnictvo. Zároveň se zde začaly budovat dvě významné dopravní tepny – silnice mezi Opavou a Hradcem Králové a železniční dráha na trati Praha – Olomouc se stanicí v Zábřehu, s níž byl dosud Šumperk spojen jen dostavníkovou linkou.

Před první světovou válkou začal v Šumperku radikálně sílit německý nacionalismus. V důsledku toho se začaly měnit názvy ulic a rovněž nebývale vzrostla podpora německých spolků. Němci protestovali i proti vyhlášení samostatného Československého státu. A proto před radnicí uspořádali manifestaci, při které vyhlásili připojení území Sudet k německému Rakousku a současně si zvolili národní radu (Volksrat) v čele s Gustavem Oberleitnerem. Kromě výše uvedených faktů, byli Němci velmi znepokojeni také tím, že v německém městě Češi obsazovali veškeré státní instituce a měli snahu otevírat i ryze české školy. Již v roce 1919 byla v Šumperku otevřena první česká mateřská škola a o dva roky později také česká živnostenská škola.

Stále sílící odpor německého obyvatelstva byl viditelný i ve třicátých letech. V letních měsících roku 1938 začali tajné přípravy henleinovců na protistátní puč. Henleinovské Ochrané sbory (Freiwilliger Schutzdienst - FS) začaly organizovat speciální školení a cvičení svých mužů. Krajským velitelem FS byl v této době Hermann Krumey. Českou odpovědí na tyto zlověstné tendence bylo zorganizování série šumperských protifašistických demonstrací. Ty se konaly například při župním sokolském slutu 5. června či při oslavách prezidentských narozenin, anebo při odhalení pomníku TGM v menšinové škole v Temenici (část Šumperka). Vyvrcholením těchto demonstrací byla bezesporu velká manifestace pořádaná 4. září 1938, které se účastnilo 5000 obyvatel města. Dne 16. září 1938 byla úředně zastavena činnost SdP a většina vedoucích funkcionářů musela díky tomuto rozhodnutí uprchnout do Říše. Jiní Němci se ukryli v lesích kolem Šumperka a zde vytvořili záškodnické organizace, tzv. zelené kádry.

Řada českých šumperských dobrovolníků se přihlásila do oddílu Stráže obrany státu, ovšem veškeré odhodlání lidu bránit republiku už bylo v podstatě marné.

Po odtržení Slovenska a Podkarpatské Rusi začala německá vojska okupovat území Čech a Moravy. Dne 14. března 1939 bylo veškeré české obyvatelstvo stěhováno do nezabraného vnitrozemí a začala exekuce všech, kteří s novým režimem nesouhlasili. Brzy také Šumperk zasypaly nákrasy hákových křížů. Hůř než Češi na tom byli němečtí antifasisté, kteří byli evakuováni do Litovle, odkud je přednosta šumperského okresního úřadu ze strachu

před Němci přikázal odvézt zpět do Šumperka. Některým z nich se podařilo během transportu uprchnout. Ostatní byli umístěni do nacistických věznic nebo do koncentračních táborů. Místní věznice byla umístěna v někdejší zemské robotárně. Byla také zároveň vyšetřovnou místního gestapa. Největší represe byly namířeny proti místním Židům. Dne 10. listopadu byl uspořádán pogrom a Židům bylo nařízeno opustit město do tří dnů.

Dne 8. října 1938 (po odchodu posledních československých jednotek) přijely do města první jednotky wehrmachtu, které vítali místní obyvatelé transparenty, na kterém bylo napsáno „Willkommen in Sudetenland!“ (Vítejte v Sudetech!) nebo „Wir danken unserem Führer!“ (Děkujeme našemu vůdci!).

Šumperk byl vedle Opavy vybrán nacisty jako centrum východní části tzv. sudetské župy. Byla tu zřízena řada nacistických správních úřadů a institucí a také zemský soud (Landgericht).⁷

Konec války se také neobešel bez obětí na životech. Za odbojovou činnost bylo nedaleko Šumperka zastřeleno šestnáct místních obyvatel. Poté začaly ve městě probíhat přípravy k obraně proti postupující Rudé armádě. Vzhledem k tomu, že město Šumperk bylo označeno za poslední opěrný bod proti Rudé armádě (v tzv. uzavíracím pásmu Jeseníky), začaly ve městě probíhat defenzivní přípravy proti stále postupujícím Rusům. Šumperk se však ocitl v obklíčení a vedení města kapitulovalo. V prvních dnech po osvobození se začali do města vracet čeští obyvatelé, kteří byli nuceni před válkou město opustit. Byl také zřízen přesídlovací referát, který měl za úkol odsun asi 11 000 šumperských Němců. Začátkem října roku 1945 byl ze Šumperka vypraven první vlak, který vezl více než tisíc místních Němců. K dalšímu transportu došlo až v únoru 1946. Celkem bylo vypraveno ze Šumperka jedenáct vlaků, které odvezly přes 9500 Němců. Ke konci roku 1946 zůstalo ve městě pouze 686 Němců a ti ostatní byli postupně nahrazováni českými usedlíky.⁸

⁷ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276 - 1976*. 1. vydání. Šumperk: 1976. Str. 93-95

⁸ JARMAROVÁ, Hana. *Zmizelá Morava a Slezsko: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-952-9. Str. 5 - 31

4 Vývoj školství v Šumperku do roku 1918

4.1 První zmínky o školství na Šumpersku

K nejvýznamnějším nositelům školství patřila odjakživa církev. První žáci navštěvovali kláštery nebo školy při městských farách. Na Šumpersku byla nejstarší farní škola v Mohelnici. Zmínky o ni pocházejí již z roku 1275. První farní doložená škola, která se nacházela přímo ve městě Šumperk, byla založena roku 1452. Mnoho toho ovšem není známo o průběhu nebo rozsahu vyučování. Víme však, že byly na farních školách probírány základní trivium – čtení, psaní a počítání, a také samozřejmě náboženství. Učitelé, kteří vedli vyučování, neměli žádné pedagogické vzdělání. Byli to často rolníci nebo řemeslníci.

Další školy začaly vznikat v době osvícenství, kdy se začala vláda zajímat o školství ve větší míře a snažila se o zvýšení jeho úrovně. V roce 1769 dala císařovna Marie Terezie vyšetřit stav škol. Díky tomuto průzkumu bylo zjištěno, že mnozí učitelé na venkově nejsou schopni vyučovat ani základní trivium. Marie Terezie byla tímto nucena vydat novou školskou reformu. V rámci této reformy se stalo školství státní organizace a také byla zavedena povinná šestiletá školní docházka. V každé větší obci měla být zřízena jednotřídní nebo dvoutřídní triviální škola a ve větších městech, škola hlavní. Od roku 1780 byla zavedena povinná školní docházka i pro dívky. Vyučující museli mít minimální klasifikaci, kterou získávali v několikaměsíčních přípravkách, kterým se říkalo preparandy. I po těchto nově zavedených povinnostech však na Šumpersku ještě dlouho nevyučovali lidé, kteří by měli jakékoliv pedagogicko-metodické vzdělání. V osmdesátých letech bylo povoleno zakládání nových židovských škol.

4.2 Školství na Šumpersku od roku 1818

S růstem počtu obyvatel rostl i počet žáků zdejší triviální školy, která byla počátkem 19. století přeměněna v takzvanou vzornou školu. Škola byla trojtřídní a roku 1818 ji navštěvovalo již 429 žáků. Kromě toho byla v Šumperku také nedělní škola pro mládež od 13 do 18 let, která měla tehdy 286 žáků. V tehdejší době měla nedělní škola 286 žáků. Zasluhou svých učitelů, skladatele a varhaníka Josefa Wiesnera a výtečného hudebníka Josefa Österreicherera, byla nedělní škola spolu s farním kůrem centrem čilého hudebního života města. Z Österreicherovy iniciativy byla také vzorná škola povýšena na takzvanou školu hlavní, která pod jeho vedením zahájila v roce 1842 vyučování v tehdy adaptované části šumperského zámku. Jeho další část sloužila i nadále měšťanskému pivovaru.⁹

Během druhé poloviny 19. století se stal Šumperk centrem severomoravského školství. Již v roce 1851 byla zdejší hlavní škola přeměněna na nižší reálku., která se v roce 1869 stala nižším zemským reálným gymnáziem.¹⁰ Toto gymnázium bylo postupně rozšiřováno a to rokem 1891, kdy se stalo gymnáziem vyšším. V roce 1897 dostalo vyšší gymnázium novou školní budovu, kde dnes sídlí střední ekonomická škola. V roce 1872 byla nově otevřena chlapecká měšťanská škola. Zanedlouho poté byla otevřena i měšťanská škola dívčí, která se nejprve nacházela v budově zámku a od roku 1889 získala vlastní budovu, která dnes slouží I. základní škole v Žerotínově ulici. V roce 1909 se do nové budovy stěhovala i škola chlapecká, a to na dnešní Komenského ulici, kde v současné době sídlí IV. základní škola.

Nejstarší šumperskou odbornou školou byla škola zemědělská, která byla založena v roce 1868. Byla zaměřena především na pěstování lnu právě proto, že Šumperk byl značně rozvinutý v oblasti textilního průmyslu. Později byla přestěhována z města do bývalého lichtenštejnského dvora v nynější části Šumperka - Temenici. Další odbornou školou, která ve městě vznikla, byla škola živnostenská pokračovací, která byla založena v roce 1882. O tři roky později k těmto dvěma odborným přibyla i škola tkalcovská, která byla známá i za hranicemi kraje. V roce 1900 byla dokonce odměněna za své exponáty zlatou medailí na světové výstavě v Paříži. V roce 1900 byla také založena zdejší obchodní škola, která sloužila jen pro dívky. Po krátké době byla rozšířena o obchodní školu kupeckou.

⁹ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276 - 1976*. 1. vydání. Šumperk: Šumperk, 1976. Str. 49

¹⁰ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276 - 1976*. 1. vydání. Šumperk: Šumperk, 1976. Str. 65

4.3 Počátky českého školství na Šumpersku do roku 1918

Území severní Moravy prošlo složitým národnostním vývojem. Od konce 12. století do poloviny 14. století přicházeli Němci do Čech a na Moravu na pozvání českých panovníků v období tzv. německé kolonizace, aby málo nebo zcela neosídlené pohraniční české oblasti kultivovali. Češi totiž žili převážně v nížinách podél říčních toků a neměli zkušenosti s životem v horských oblastech. Příchozí Němci tuto oblast osídlili, půdu zúrodnili a vesměs úspěšně zde hospodařili.

Osídlovali nejen pohraniční oblasti, ale pomáhali budovat i královská města ve vnitrozemí a zmodernizovali české zemědělství. Později však bylo české obyvatelstvo utlačováno německou rozpínavostí. V roce 1880 měli již Němci v pohraničních oblastech převahu nad Čechy. Většina zemědělské půdy patřila Němcům. Ti byli také majiteli továren, měli vedoucí úlohu v životě hospodářském a snažili se pochopitelně hrát vedoucí úlohu v životě politickém a národnostním. Velkou úlohu v germanizačním úsilí sehrál zábřežský Hermann Brass¹¹, majitel dvou továren a spolumajitel několika dalších podniků. Bezohledně vykořisťoval své zaměstnance. Také nutil své dělníky, aby posílali své děti do německých škol. Jestliže nechtěli uposlechnout, hrozil jim propuštěním. Je znám i případ, kdy propustil některé dělníky, kteří se zúčastnili oslav otevření českého gymnázia. Škola se tedy stala jedním z důležitých prostředků germanizačního procesu. V národnostně smíšených obcích byly zakládány školy menšinové. Pojmem menšinová škola byly označovány ty, které měly sloužit české menšině v obci, a byly většinou soukromé. Později se ustálil názor, že menšinové jsou ty školy, které jsou zřízeny v obci pro děti národností, které nemí v obci školu se svým vyučovacím jazykem. Z toho důvodu byly menšinové školy označovány také názvem škola národnostní.

Z Brassovy iniciativy byl založen Spolek německé severní Moravy (Bund der deutschen Nordmähren), který se s Německým školským spolkem (Deutscher Schulverein) postaral o zřízení řady německých menšinových škol v obcích s českou většinou. Ty byly zřízeny v Sudkově, Koloredově, Janoušově, Písařově, Pavlově, Rudolfově, Vitošově, Nemili a v Krumpachu¹²

¹¹ Představitel německého nacionalismu, především v oblasti školství

¹² *Severní Morava: Vlastivědný sborník*. 1. vydání. Šumperk. 1958. Str. 43 – 44

5 České školství v Šumperku: léta 1918–1924

Město Šumperk mělo na přelomu 19. a 20. století převážně německý charakter. České obyvatelstvo, které stále přicházelo z vnitrozemí, se v německém prostředí převážně asimilovalo. Česká menšina nemohla dost dobře hájit své národní zájmy. Teprve těsně před první světovou válkou došlo k pokusu o otevření české menšinové obecné školy v Šumperku, ale i tento pokus ztroskotal. V létě roku 1913 byl proveden neveřejný předběžný zápis v českých rodinách a nahlášeno bylo 45 žáků. Pro školu byl dokonce zajištěn i vhodný objekt, ale ani k jejímu otevření nedošlo. Ve školním roce 1913–1914 nebyly totiž ukončeny přípravy k otevření školy a v dalším roce, v průběhu války, to nebylo možné už vůbec. Německý tisk reagoval na snahu otevření české školy velmi podrážděně a vyzval německou většinu, aby se tomuto otevření snažila zabránit.¹³

Dne 28. října 1918 došlo k vyhlášení samostatnosti Československa. Jeho hranice byly vymezeny mírovými smlouvami a z nich vycházejícími rozhodnutími v rámci versailleského mírového systému. Další den 29. října se němečtí poslanci ve vídeňském parlamentu rozhodli vyhlásit samostatnou provincii Deutschböhmen s hlavním městem v Liberci (s hejtmanem Rudolfem Lodgmannem). V Československu si utvořili ještě další 3 německé provincie: Deutschmähren s vládou ve Znojmě (hejtman Oskar Taufel), Böhmerwaldgau v jižních Čechách a Sudetenland s vládou v Opavě, jehož zemský hejtman se stal poslanec Rob. Freissler a jeho náměstkem šumperský purkmistr Eduard Oberleithner.¹⁴

V noci ze 14. na 15. prosince 1918 začalo obsazování Sudetenlandu vojenskými jednotkami Československa a 15. prosince byl obsazen Šumperk. Vedení města sice zprvu zřejmě pomýšlelo na odpor a povolalo do zbraně místní Volkwehr¹⁵, ten se však rozutekl a vybral veškeré zásoby z vojenských skladů. Do města poté přišli tři čeští vyjednávači, kteří hrozili dělostřeleckým odstřelováním, jestliže nebude město do hodiny kapitulovat. Během hodiny zavlála na věži radnice československá vlajka. Poté vnikli čeští vojáci do města, kde poprvé zazněla před radnicí československá hymna.¹⁶

¹³ *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 18. 1. vydání. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1969.

¹⁴ SOKA Šumperk, Inv. čís. 4, poř. čís. 4, *Kronika České obecné školy v Šumperku, 1919 – 1946*

¹⁵ jednotky německé národní milice

¹⁶ *Severní Morava: Vlastivědný sborník*. 1. vydání. Zábřeh: Okresní vlastivědné muzeum v Zábřehu, 1958.

Další den bylo šumperské zastupitelstvo rozpuštěno a správy města se ujal později jmenovaný český vládní komisař Robert Srkal.

6 Vznik obecné školy v Šumperku

Před rokem 1918 byly české školy vždy ve stínu škol německých. Jejich počet byl mnohonásobně vyšší. Po první světové válce se šumperský Národní výbor rozhodl založit českou školu. Předběžně bylo přihlášeno přes 100 dětí a na obecní zastupitelstvo, které bylo převážně německé, byla tedy podána žádost o zřízení české školy. To však zahájení provozu na škole nepovolilo. Dne 8. ledna 1919 bylo tedy obecné zastupitelstvo rozpuštěno a správa města byla dočasně svěřena českému vládnímu komisaři. Do města byl poté pozván školní inspektor Josef Loutocký, který pověřil člena národního výboru Eduarda Kubíčka, učitele v Dolních Studénkách, aby začal s přípravou otevření nové školy. Místnosti, ve kterých se mělo začít vyučovat, byly umístěny v budově německé městské školy. Byla ustanovena česká místní školní rada, kterou jmenoval vládní komisař.

Dne 23. a 24. ledna 1919 byl proveden zápis do české obecné školy, která sídlila v bývalém zámečku. Konečné číslo nahlášených žáků bylo 105. O tři dny později, 27. ledna bylo zahájeno vyučování ve dvou třídách. Začátky ovšem nebyly vůbec jednoduché. V prvních dnech vyučování nebylo dostatek lavic pro všechny žáky a třídy byly prostorově nevyhovující. Někteří proto museli při výuce sedět na podlaze. Tuto situaci zapříčinilo to, že se němečtí radní v Šumperku bránili jakýmkoliv způsobem chod školy podporovat a financovat. Prvním učitelem v české obecné škole se stal Josef Kubíček, a o pár dnů později začal na škole učit i pan učitel Bohuslav Minář. Později počet žáků stoupl na 112 a bylo nutno otevřít třetí třídu s novým učitelem, kterým se stal správce školy Eduard Kubíček. Dalším vyučujícím se stala slečna Eva Stejskalová, která se ujala vyučování ručního psaní. Avšak tyto učitelé to neměli vůbec jednoduché. Žádný z žáků totiž dosud nechodil do české školy a jedna čtvrtina žáků neuměla dokonce ani česky, ačkoliv měli alespoň jednoho českého rodiče. Bylo zde i 24 žáků, kterým nebylo povoleno školu navštěvovat, poněvadž měli německý původ, a to se nelíbilo německým úředníkům. Díky těmto učitelům byl dne 2. března 1919 zřízen odbor Národní jednoty v Šumperku, do kterého se ihned přihlásilo 144 členů.¹⁷ Dne 15. dubna, po inspekční návštěvě inspektora Josefa Loutockého, byla v Šumperku nově otevřena i škola mateřská. Učitelkou byla ustanovena jistá slečna Sulková ze Zábřehu a pedagogickým správcem Eduard Kubíček.

¹⁷ SOKA Šumperk, Inv. čís. 4, poř. čís. 4, *Kronika České obecné školy v Šumperku, 1919 – 1946.*

Na jaře roku 1919 se začíná česká menšina v Šumperku připravovat na obecní volby. Za vedení Národní jednoty, jež byla z iniciativy učitelů z první české obecné školy v Šumperku, byla sestavena společná kandidátka. Ve volbách ze dne 15. června 1919 byli z 36 členů zvoleni dva čeští zástupci, a to pan R. Srkal, stavební komisař krajského hejtmanství a pan Ferdinand Lang, přednosta výtopny státních drah.

Ve školním roce 1919–1920 bylo do obecné školy zapsáno celkem 112 žáků. Na místo učitele Josefa Kubíčka, který přestoupil na školu do Bohdíkova, byla přijata jeho sestra Marie Kubíčková. Ve škole byla nově opravena tělocvična a kabinet pro učitele.

Roku 1919–1920 byla v Šumperku otevřena česká reálka. Prvním ředitelem se stal vůdčí činitel severomoravského národního výboru a sociálně demokratické levice profesor Ladislav Fiala.

V dalším školním roce 1920-1921 bylo do školy zapsáno 122 dětí. Z tohoto počtu bylo 46 žáků první třídy, 40 žáků třídy druhé a třetí třídu navštěvovalo 36 žáků. Česká menšina se tak konečně mohla vzdělávat ve svém mateřském jazyce. A na ulicích se objevily vedle německých i české názvy ulic. Celkem se k české menšině přihlásilo 15,5 % ze všech obyvatel města Šumperka.

O rok později vzrostl počet přihlášených žáků na 144 a v dalším roce se do školy přihlásilo 162 žáků. Kvůli zvýšení počtu žáků byla škola rozšířena o jednu třídu a tím se stala trojtřídní. Zároveň se zbavila správce Gustava Oberleithnera, který byl členem obecního zastupitelstva a členem DNP (Deutsche Nationalpartei) – tj. Německé nacionální strany. Obecní zastupitelstvo však i nadále odmítalo zaplatit nejnnutnější pomůcky a školní zařízení. Tyto věci byly zakoupeny díky peněžitém sbírkám. Dne 30. dubna 1921 se podařilo s platností od 1. ledna školu postátnit, to znamená, že se škola stala českou státní menšinovou školou.

Velký podíl na tomto rozhodnutí měl také počet českých občanů. Sčítání obyvatelstva z tohoto roku ukázalo, že česká menšina, do které se započítávala i vojenská posádka, čítala již 1991 příslušníků a tak už tvořila 16 % celkového obyvatelstva Šumperka.

Velký význam pro českou obecnou školu a život české menšiny v Šumperku měli také učitelé, kteří na škole obecné vyučovali. Dne 21. srpna 1921 zemřel první ředitel školy Eduard Kubíček, který patřil k významným osobnostem, šumperské české menšiny v poválečných letech. Jeho nástupcem se stal Vratislav Drlík, který byl doposud správcem menšinové školy ve Vikýřovicích. O dva roky později se také stal prvním šumperským

českým radním. A v roce 1924 byl navíc zvolen předsedou českého místního školního výboru. Obecná škola se stala jedním z center českého národního života v Šumperku. Nejen ředitel, ale i ostatní učitelé obecné školy se podíleli na chodu českých organizací, kterými byly například Národní jednota a Sokol.

Hlavním garantem českého školství v Šumperku se stala tzv. menšinová rada, v níž byly zastoupeny všechny významnější politické spolky a organizace. Z její iniciativy byla v témže roce při obecné škole otevřena i česká všeobecná živnostenská škola pokračovací.¹⁸

Zdejší školství a jeho rozvoj brzdil fakt, že škola byla provizorně umístěna v zámecké budově. Později, roku 1923, byl pro výstavbu školy vyvlastněn pozemek mezi nádražím a okresním soudem. Avšak stavba se začala realizovat až za dalších pět let. Tato budova měla později sloužit i české měšťanské škole. V Šumperku byla v roce 1923 otevřena česká obchodní dvouletá škola, která sloužila jako pobočka zdejší obchodní školy německé.

V roce 1924/25 klesl počet žáků v české obecné škole na 146. O další tři roky se na ni přihlásilo 178 žáků. Dne 12. září 1927 bylo škole povoleno zřídit novou pobočku při první třídě. Poté byla čtrnáctá třída rozdělena na postupnou třídu 4. a 5. Další významnou událostí tohoto roku se stalo povolení zřídit zvláštní třídy pro děti, které se léčily v Masarykové dětské osadě, jež se zaměřovala na léčbu plicních nemocí.¹⁹

Počet českých žáků neustále narůstal. Ve školním roce 1928/29 navštěvovalo školu již 219 žáků a tudíž byla výnosem MŠANO ze dne 20. září rozšířena na pětitřídní. Také byly zřízeny dvě pobočky při první a druhé třídě, škola měla tedy již sedm tříd. Jedna z těchto tříd se nacházela v dětském domově. S narůstajícím počtem žáků rostla samozřejmě i česká menšina. V roce 1930 proběhlo sčítání lidu, kdy se počet českých obyvatel rozrostl na 3 431, což činilo 22,5 % všech obyvatel Šumperka. V tomtéž roce byla obecná škola přejmenována na Masarykovu českou obecnou školu a čítala 249 žáků a devět tříd. Nejvyššího počtu žáků dosáhla česká obecná škola v Šumperku ve školním roce 1931/32, kdy do školních lavic usedalo v deseti třídách 276 žáků. Od roku 1933 začal počet žáků na škole klesat. Ve školním roce 1938/39 klesl počet žáků na 183 a počet tříd na šest.

¹⁸ II. *Základní devítiletá škola v Šumperku: 50. výročí první české školy v Šumperku*. Šumperk, 1978.

¹⁹ SOkA Šumperk, Inv. čís. 4, Poř. čís. 4. *Kronika České obecné školy v Šumperku*, rok 1919–1946.

7 Vznik měšťanské školy v Šumperku – léta 1924–1938

První měšťanská škola v Šumperku vznikla za podpory inspektora z Olomouce Kazimíra Švitavance roku 1924. Ta byla potvrzena výnosem MŠNAO ze dne 31. ledna 1924 ministrem školství Rudolfem Bechyněm. Ve škole se mělo začít vyučovat v září roku 1924. Prvním ředitelem byl ustanoven Karel Cvrk, který byl doposud ředitelem na škole v Písařově. Velký podíl na vzniku školy měl ředitel obecné školy v Šumperku Vratislav Drlík a také iniciativou Národní jednoty. Šlo o školu koedukační.²⁰

Do první třídy bylo zapsáno 84 žáků. Jelikož počet dívek a chlapců byl stejný, rozhodl se ředitel školy rozdělit třídu na třídu chlapeckou a dívčí. První učitelkou se stala Jaroslava Novotná a pomocným učitelem byl Viktor Hýbner. Místní kaplan Ladilav Žouželka začal na škole vyučovat římsko-katolické náboženství a paní Marie Koppová se stala učitelkou ženských ručních prací. Dne 16. listopadu 1924 byl zřízen školní výbor, jehož předsedou byl zvolen Vratislav Drlík a jednatelem Lubomír Slezák. V prosinci se konala ve škole vánoční nadílka, kde bylo chudé žactvo obdarováno ošacením a obuví, jež byly vybrány od dobrovolníků.

Roku 1925 byla v Šumperku založena Česká hudební škola Světového sboru. Vývoj českého školství měl v této době zároveň velký vliv na rozvoj české menšiny a českých podniků. Naopak němečtí obyvatelé usilovali o zachování německého rázu města. Tentýž rok byla na škole otevřena nová třída postupná. Do školy byli přibráni noví učitelé, jako byl Karel Sedlák a Václav Jílek.

Karel Sedlák se narodil v roce 1889 v Dlouhém u Nového Města na Moravě. Do této doby učil na dvoutrídni obecné škole, v Rapotíně, v Němčicích a v Sudicích, dále také na pětileté obecné škole dívčí a městské chlapecké trojtřídní škole v Boskovicích.

Václav Jílek se narodil 20. září 1898 v Přesticích na Plzeňsku. Roku 1917 nastoupil na školu v Úvalech u Prahy, krátký čas učil ještě v Litomyšli a v Březové nad Svitavou. V září roku 1925 začal působit na škole v Šumperku. Také se snažil o obsazení škol ve čtrnácti starousedlických obcích a zejména o otevření dalších škol v obcích s novými českými osídlenci. Později působil jako ředitel na chlapecké měšťanské škole v Šumperku a vyučoval i na dalších šumperských školách. V době války působil jako učitel na Královéhradecku. Po

²⁰ školu navštěvovali společně chlapci i dívky

návratu do osvobozeného Šumperka v roce 1945 se Jílek ujal úkolu obnovit české školství ve městě i v celém okresu. V září roku 1956 se jako vedoucí okresního pedagogického sboru ujal řízení Okresního pedagogického střediska v Šumperku. Jako zkušený učitel pomáhal řadu let v pedagogické oblasti.²¹

Dne 28. října 1925 se konaly ve škole oslavy k výročí vzniku samostatného Československa. Do oslav byli zapojeni jak učitelé, tak žáci. Ředitel školy Karel Cvrk přednesl pár slov o významu daného dne a žáci zarecitovali básně a zazpívali několik písní. Téhož roku se také konaly oslavy narozenin pana prezidenta T. G. Masaryka, a to 7. března. V tento den se také na popud Národní jednoty konaly protesty rodičů žáků českých škol. Ti protestovali proti neustálému oddalování výstavby školní budovy. Pár dní na to byla provedena na staveništi škol prohlídka, která měla vést k povolení stavby. Již od 1. května roku 1926 byl Karel Cvrk zvolen definitivním ředitelem a odborným učitelem Karel Sedlák.²²

Počátkem školního roku 1926/27 byla otevřena již třetí postupná třída. V tomto roce bylo zapsáno celkem 204 žáků, z toho 60 žáků do třídy první, 66 do třídy druhé a do třetí třídy žáků 78. Pro všechny tyto třídy byly otevřeny pobočky. Škola se potýkala se stále palčivějším problémem nedostatku prostor k vyučování. V tomto školním roce se opět rozrostl učitelský sbor, a to o definitivního odborného učitele Františka Müllera a dva výpomocné učitele. Těmi se stali Josef Papež a František Bukač.

František Müller se narodil 4. října 1887 v Kunvaldu v Čechách. Vychodil školu měšťanskou v Žamberku, studoval učitelství na učitelském ústavu v Poličce a poté učil na menšinové občanské škole v Klášterci nad Orlicí.²³

Roku 1926 byl na měšťanské škole nově zaveden nepovinný školní předmět náboženství. Vyučováním byl pověřen farář Jan Kopa, který pocházel z Českého Bohdíkova. Výuku německého jazyka vedl tehdejší řídící učitel z Bratrušova Jan Kramera. V tomto roce se začalo jednat o stavbě budovy zdejší české školy. Ministerstvo veřejných prací zadalo zemské správě, aby vypsala soutěž na vystavění budovy české obecné ale zároveň i měšťanské školy ve městě Šumperk. Lhůta soutěže vypršela dne 9. prosince 1926. V soutěži

²¹ OBLASTNÍ RADA ČESKOMORAVSKÉHO ODBOROVÉHO SVAZU PRACOVNÍKŮ ŠKOLSTVÍ. *Slovník učitelských osobností okresu Šumperk*. Šumperk, 1990. str. 68 -69

²² SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1, *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku*, rok 1924–1939

²³ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1, *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku*, rok 1924–1939

se sešlo 93 návrhů, z nich zvítězil projekt pražského architekta prof. Aloise Dryáka komplexní výstavby školního areálu. Do jednoho areálu mělo být začleněno zároveň více škol.

Ve školním areálu se měla nacházet česká škola obecná, chlapecká škola měšťanská a zároveň i o mateřská školka. Součástí výstavby se měly stát i další dvě budovy, a to učitelský dům a vila. Přijatelné byly i náklady na realizaci areálu, které byly vyčísleny na 2,5 mil. korun. O financování projektu se staralo Ministerstvo veřejných prací. Pro nový areál bylo zapotřebí najít větší pozemek. Německá samospráva nehodlala narušit německý ucelený ráz města, a bylo tedy rozhodnuto, že se areál vybuduje na okraji města. S umístěním souhlasila nejen česká menšina, ale také investor.

Rozvoj kultury české menšiny:

Dalším výrazným pokrokem ve městě bylo otevření dvou divadelních sálů, které umožnily pořádání větších koncertních a divadelních představení, v nichž se mohla česká menšina setkávat. Prvním představením bylo divadelní vystoupení žáků obecné a měšťanské školy, kteří 3. dubna 1927 zahráli v sále představení s názvem „Zlatá nit“. Na konci školního roku vyšli ze školy první absolventi, jimž ředitel školy popřál mnoho zdaru v dalším studiu.

Následující školní rok 1927–1928 se do školy přihlásilo 204 žáků. Stavební práce na novém školním areálu byly zahájeny 5. května 1927. Hrubá stavba byla dokončena na konci roku 1927. Na konci školního roku opustili školu učitelé Josef Papež a František Bukač, kteří byli nahrazeni novými učiteli, a to Lubomírem Slezákem, Jaroslavem Dudou, Janem Kramerem a učitelkami Annou Grayovou a Herminou Novákovou. Na škole se začaly vyučovat nepovinné předměty – němčina, francouzština a psaní na stroji. Vyučování těchto předmětů navštěvovali téměř všichni žáci.

Lubomír Slezák se narodil 25. května 1899 v Horněmčí u Uherského Hradiště. Navštěvoval obecnou školu v Nadakonicích, v Hodoníně zemskou vyšší reálku a v letech 1920-1921 absolvoval kurz při učitelském ústavu v Olomouci.

Jaroslav Duda se narodil 20. dubna 1887. Navštěvoval obecnou školu v Dubu a později českou reálku v Olomouci a střední hospodářskou školu v Přerově. Dále působil na škole v Nenkovicích u Kyjova a v obecné škole v Příboru.

Jan Kramer se narodil 8. prosince 1869 na Bělidlech u Olomouce, kde také studoval na místní reálce. Později studoval v Olomouci na německém státním ústavu učitelském v Olomouci. Také působil na německých obecných školách jako učitel němčiny.

Velkou ranou pro českou menšinu ve městě bylo prodání Národního domu šumperským Němcům, který byl jediným místem setkávání Čechů. Dům byl prodán počátkem února 1928.

Rok 1928 byl pro školu velmi významným rokem. Výnosem ministerstva školství a národní osvěty byla dne 14. srpna 1928 smíšená měšťanská škola v Šumperku rozdělena na chlapeckou a dívčí. Ředitelem chlapecké školy zůstal dosavadní ředitel Karel Cvrk. Do čela dívčí školy byl jmenován Antonín Urie, který byl ředitelem smíšené měšťanské školy v Komořanech. Zároveň byl také jmenován do funkce inspektora českých menšinových škol. Další významnou událostí v uvedeném školním roce (1928–1929) bylo otevření budovy českých národních škol. Slavnostní otevření se odehrálo dne 9. září 1928. Budova školy nebyla sice ještě úplně dokončena, avšak mohlo se v ní začít vyučovat alespoň provizorně. Uvítací řeč pronesl řídicí učitel Vratislav Drlík. S dalšími projevy vystoupili: předseda okresní politické správy v Šumperku Josef Žilka, inspektor českých menšinových škol v Šumperku Antonín Urie, tajemník Národní jednoty v Olomouci Adolf Kubis a předseda starostenského sboru okresu J. Osladil. Škola byla slavnostně předána Karlu Cvrkovi, a na závěr byla zahrána státní hymna²⁴. Následující den bylo v místnostech nové budovy zahájeno vyučování. Obecná škola vyučovala jen nouzově ve starých místnostech, které byly jen provizorně upraveny. Naopak měšťanské školy vyučovaly již v nových třídách.

Při dostavbě nové budovy měla škola celkem 53 místností, z toho 33 připadalo škole a 20 se využívalo jako bytové prostory. Další dvě místnosti sloužily jako byt pro školníka.²⁵

Nutno podotknout, že v témže roce vznikla česká pobočka německé školy pro ženská povolání.

Do dívčí i chlapecké měšťanské školy bylo zapsáno celkem 175 dětí. A opět byl mírně pozměněn učitelský sbor. Ředitel školy přijal zatímni učitelku Janu Prágrovou, zatímního učitele Viléma Medlíka, výpomocného učitele němčiny Jana Kramera a výpomocnou učitelku Amalii Rozmánkovou.

²⁴ *Sborník k 50. výročí první české školy v Šumperku 1928–1978*, Šumperk 1978

²⁵ *Almanach k 70. výročí vzniku první české školy v Šumperku*, Šumperk 1998

Pro upřesnění bych zmínila úplný seznam učitelů na chlapecké a dívčí měšťanské škole na školní rok (1928–1929):

Karel Cvrk – definitivní ředitel chlapecké školy

Antonín Urie – definitivní ředitel dívčí školy

František Müller – definitivní odborný učitel

Václav Jílek – definitivní odborný učitel

Jaroslav Fiala – zatímní odborný učitel

Vilém Medlík – zatímní odborný učitel

Anna Grayová – zatímní učitelka

Jana Prágrová – zatímní učitelka

Amalie Rozmánková – výpomocná učitelka

Jan Kramer – výpomocný učitel němčiny²⁶

Ve školním roce 1928/29 se začalo na této škole vyučovat náboženství. Výuku měl na starosti zdejší katolický farní úřad. Vyučujícím byl zvolen katolický kaplan Ladislav Žouželka na škole chlapecké a farář Karel Veselý na škole dívčí. Významnou událostí školy v tomto roce byla oslava 10. výročí vzniku samostatné republiky.

Ve školním roce 1929/30 bylo do obou škol zapsáno celkem 173 dětí. Dne 1. listopadu došlo k úplnému oddělení správy měšťanské školy dívčí od chlapecké. Do vedení školy dívčí byl jako zastupující ředitel jmenován Karel Košťál. Definitivním odborným učitelem se stal Václav Jílek a novými učitelkami Anna Grayerová, Eliška Pobořilová, Ludmila Michálková a Eliška Sirůčková. Výpomocným učitelem byl Jan Kramer, který vyučoval němčinu.

²⁶ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1, *Kronika České státní měšťanské školy v Šumperku*, rok 1924–1939

V tomto roce došlo v centru města Šumperka také k otevření českého Národního domu na Schillerově ulici. Byl postaven také nový činžovní dům a několik soukromých domků v české čtvrti. Také byla postavena nová budova českého reálného gymnázia.

Na začátku školního roku 1930/31 byly všechny tři školy – měšťanská chlapecká, měšťanská dívčí a obecná škola pojmenovány podle prezidenta republiky T. G. Masaryka k příležitosti jeho 80. narozenin. Téhož roku na podzim byla ustanovena rodičovská sdružení. Byla to velká pomoc nejen pro organizaci akcí pro hendikepované žáky, ale také pro učitele, kterým pomáhala s organizací různých společenských a kulturních akcí. Ve vedení dívčí školy došlo k výměně dosavadního zastupujícího ředitele Karla Košťála za Františka Müllera, který byl doposud ředitelem měšťanské školy v Hanušovicích.

Dne 16. června 1931 se účastnily obě školy odhalení pomníku pana prezidenta T. G. Masaryka a otevření státního reálného gymnázia v Šumperku. V tomto roce proběhlo v ČSR sčítání lidu, které se konalo od roku 1918 již po druhé. V Šumperku žilo celkem 15 712 obyvatel, z toho 12 042 Němců a 3431 Čechů. Dále v Šumperku žili Židé, kterých se přihlásilo 109 a také 130 obyvatel jiné národnosti. Sčítání ukázalo, že se v Šumperku zvýšil počet českého obyvatelstva na 22,5 % a Šumperk se díky nárůstu českého obyvatelstva stává dvojjazyčným městem.²⁷

Dopady hospodářské krize

Celosvětová hospodářská krize v roce 1930 se nevyhnula ani severní Moravě, především textilnímu průmyslu. V této době žilo v Šumperku 3 434 Čechů. Bez práce zůstalo 2 300 obyvatel Šumperka a počet nezaměstnaných stále rostl až do roku 1932 na 4 557 nezaměstnaných. Několik továren bylo nuceno výrobu úplně zastavit, např. firma Bujjati, a později zkrachovala i jedna z nejstarších textilek v Šumperku – Sieglova. Není divu, že se konaly velké demonstrace právě proti nezaměstnanosti.

Se zvýšením počtu českého obyvatelstva však neslábl odpor německého obyvatelstva vůči Čechům. Dne 17. března 1931 hovořil Hans Krebs²⁸ ke shromážděným šumperským Němcům, oblečeným již po vzoru SA (Sturmabteilung – součást NSDAP) v Německu v hnědých košilích, o nutnosti hospodářského boje s Čechy a o požadavku samosprávy

²⁷ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 78-79

²⁸ byl československý politik a poslanec Národního shromáždění republiky Československé za Německou národně socialistickou stranu dělnickou (DNSAP)

sudetských Němců. Na stejné téma mluvil i Rudolf Jung²⁹ na krajském sjezdu důvěrníků DNSAP (Sudetoněmecká národně socialistická strana) v Šumperku o měsíc později. Již v druhé polovině téhož roku byl vypracován plán spolupráce šumperských nacistů s nacisty v Německu (šumperští měli rozsáhlé kontakty se speciálními ústředními pro shromažďování informací o Československu ve Vratislavi a Kladsku) pro případ, že se dostane Adolf Hitler k moci.³⁰

7.1 Vývoj německého nacionalismu

Ráda bych se vrátila k objasnění vývoje německého nacionalismu v Šumperku. Roku 1919 se v Šumperku konaly obecní volby, v nichž zvítězila DNP – Německá nacionální strana, která získala 13 mandátů a funkci starosty. Na druhém místě se umístili němečtí sociální demokraté s 10 mandáty a na místě třetím skončili němečtí křesťanští sociálové se sedmi mandáty. Nově vzniklá DNSAP, která neuznávala začlenění Sudet do ČSR ani existenci československého státu a úzce spolupracovala s Hitlerovou NSDAP v Německu, jež byla založena o pár měsíců později (v roce 1920). DNSAP získala nakonec jen 4 mandáty. V listopadu roku 1923 si v obecních volbách DNSAP polepšila. S 1 928 hlasy se umístila na prvním místě a získala 10 mandátů. DNP skončila až místě třetím za křesťanskými sociály.³¹

7.2 České školství od roku 1932

V dubnu roku 1932 byl znovu obnoven místní školní výbor pro menšinové školy národní v Šumperku. Do výboru byli zvoleni Karel Cvrk, ředitel měšťanské školy chlapecké, František Novák (ten se stal předsedou) a Stanislav Jelínek (získal funkci místopředsedy a jednatele). V tomto roce se v Československé republice uskutečnily všeobecné komunální volby. V Šumperku byli zvoleni za české strany: Judr. R. Neoral z České strany občanů,

²⁹ Rudolf Jung-nacionální socialista

³⁰ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 85.

³¹ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 83–85.

E. Hamai z Československé strany sociálně-demokratické a František Müller z České strany národně socialistické.

Ve školním roce 1932/33 se škola opět potýkala s nedostatkem míst pro všechny třídy. Obecná škola již potřebovala devět místností, z toho důvodu musela být zrušena sborovna i dívčí pracovna. V rámci nouzového řešení byla třída obecné školy umístěna dočasně v budově státního reálného gymnázia. Ve 30. letech, zvláště v letech hospodářské krize, se životní podmínky Čechů na Šumpersku opět zhoršily. Stát musel přijmout úsporná řešení, z toho důvodu došlo i k propouštění v ČSD³². Navíc hrozilo zrušení místní zemské robotárny. Česká menšina také ztratila svou oporu v horském dělostřeleckém praporu československé armády. Místním Němcům naopak stoupalo sebevědomí v důsledku upevňování moci.

Ve školním roce 1933/34 musela škola řešit problém, který se týkal nedostatku učebnic a také jako každý rok se potýkala s malým počtem tříd. V budově školy měla škola obecná již v této době 10 tříd a měšťanské třídy byly nuceny jí ponechat některé učebny i zařízení. Od 1. února roku 1934 byl jmenován novým inspektorem menšinových škol v Šumperku Ferdinand Hykl.³³

Od roku 1933 vzrůstá aktivita šumperských nacistů. Na podzim dochází díky novému zákonu o zákazu protidemokratických stran k rozpuštění politických protistátních německých stran – DNP a DNSAP. Jejich majetek byl následně zabaven. Mezi německými občany se však nadále šířil protistátní odpor. V tomto roce se dostal k moci Konrad Henlein³⁴, který vydal provolání k sudetským Němcům. Vyzýval je, ať vstoupí do jednotné sudetoněmecké fronty³⁵ SHF. Dne 24. listopadu 1933 navštívil Henlein Šumperk osobně a založil zde místní organizaci SHF. Bylo také zřízeno zemské ústředí pro celou Moravu, do jehož čela byl postaven jako zemský tajemník horlivý nacist R. Troppschug. Ten byl však později ze své funkce odvolán za to, že se prostřednictvím výběru členských poplatků osobně obohacoval³⁶. Na druhou stranu je pravdou, že i mezi Němci se našli tací, kteří se cítili být občany ČSR. Důkazem toho byl společný projev občanů „Hold hlavě státu“ při opětovném zvolení T. G. Masaryka prezidentem. V ten den se na Masarykově náměstí sešlo 10 000 lidí, z čehož bylo 4 000 žáků, profesorů a učitelů.

³² Česko-slovenské dráhy

³³ SOKA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku, rok 1924–1939*

³⁴ nacist, sudetoněmecký politik a vůdce separatistického hnutí

³⁵ Sudetendeutsche Heimatfront

³⁶ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 83-85

Těsně před parlamentními volbami, v květnu roku 1935, došlo k transformaci SHF na politickou sudetoněmeckou stranu SdP³⁷. Šumperští henleinovci využili pro předvolební agitaci všech možných prostředků: slibů, přemlouvání, ale také zastrašování a výhrůžek politickým odpůrcům. Na předvolební schůzi, 1. května 1935, přijel do Šumperka sám Konrad Henlein. Vedle něj na schůzi vystoupili i bývalí představitelé německých aktivistických stran, kteří již otevřeně přešli na stranu Henleina. V Šumperku to byl například německý agrární senátor dr. Franz Hodina. Henleinovská kampaň přinesla také své výsledky: SdP získala v Šumperku 5 989 hlasů – 64 %. Druhou nejsilnější politickou skupinou byly české strany s 1 119 hlasy – 12 %, zatímco německé aktivistické strany u voleb v podstatě propadly³⁸.

Po vítězných volbách se henleinovci pokusili na svou stranu přetáhnout velkou část německého obyvatelstva. Také se snažili škodit republice, například tím, že pašovali nacistické protičeské tiskoviny a zasílali informace o stavbě opevnění na Králicku a Staroměstsku. Tyto informace pak přispěly Němcům při sestavování nacistických plánů pro přepadení Československa.

Ve školním roce 1934/35 začalo vyučování podle nových osnov a metodických pokynů Ministerstva školství, díky čemuž nastaly nové potíže. Hlavním problémem byl opětovný nedostatek učebnic.

V dalším školním roce 1935/36 bylo zapsáno 223 žáků na školu chlapeckou a 106 žákyň na školu dívčí. K zápisu se totiž přihlásili dodatečně i noví přistěhovalí žáci, kteří nebyli přijati do vyšších středních škol v okolí Šumperka. Nebyly totiž povoleny jednorochní kurzy na školách v okolních obcích. Z 223 žáků a žákyň bylo na škole chlapecké 100 žáků, kteří byli původně přihlášení do jednorochního kurzu. Dne 23. května 1936 byl v Šumperku uspořádán den brannosti. V tomto roce byl zvolen nový prezident republiky Dr. Eduard Beneš.³⁹

³⁷ Sudetendeutsche Partei

³⁸ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 86

³⁹ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku, rok 1924–1939*

Následující školní rok 1936/37 se stal smutným okamžikem pro dívčí školu, protože 6. června zemřel po náhlé nemoci ředitel školy František Müller. Poslední rozloučení se konalo 10. července.

Po smrti bývalého ředitele Františka Müllera se vedení školy ujal v roce 1937 nejstarší člen učitelského sboru Václav Jílek. Dne 14. září 1937 obletěla celou republiku smutná zpráva o úmrtí prezidenta T. G. Masaryka. Na školní budově byly vyvěšeny černé prapory a ředitel chlapecké školy promluvil ke všem žákům o velkém muži československého národa. Dne 17. září se konala ve škole smuteční slavnost, po níž se žáci vydali na Masarykovo náměstí, aby zde položili kytice a uctili tak památku bývalého prezidenta.⁴⁰

7.3 Politické události roku 1938

V čele německé vlády stál Adolf Hitler, který byl 30. ledna 1933 jmenován kancléřem. Poté, co se A. Hitler dostal k moci, začal uskutečňovat svoji politiku a pokoušel se zlikvidovat své odpůrce. Nástup Adolfa Hitlera k moci vedl ke vzniku Sudetoněmecké strany, která vyvolávala v českém pohraničí protičeské nevole a kladla československým orgánům požadavky podle Hitlerova zadání. Sudetoněmecká strana požadovala, aby se Konrád Henlein stal jejich zástupcem v československé vládě, což bylo pro českou vládu nepřípustné. Vzhledem k vyhoceným vztahům Čechů a Němců v Sudetech přijala československá vláda 18. února 1937 Program národní politiky, kterým vyšla vstříc požadavkům sudetských Němců. Sudetoněmecká strana však návrh zamítla a 20. února 1938 Hitler prohlásil, že mezi zájmy Německa patří ochrana Němců v Rakousku a ČSR. V březnu 1938 následoval Anschluss Rakouska (připojení Rakouska k Německu). Tím pádem se dostalo Československo do většího ohrožení. Dne 29. září 1938 se v Mnichově sešli zástupci čtyř největších velmocí v Evropě (Francie, Velké Británie, Itálie a Německa) a snažili se vyřešit otázku Sudet. Byla přijata Mnichovská dohoda, která nařizovala Československu vzdát se Sudet ve prospěch Německa. Na druhý den byly Sudety postoupeny Německu a dne 1. října 1938 začalo obsazování pohraničí německým vojskem.

⁴⁰ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. Kronika *České státní měšťanské školy v Šumperku*, rok 1924–1939.

7.4 Situace v Šumperku

V Šumperku se začala projevovat troufalost Němců vůči Čechům a jejich arogance vůči úřadům. Vyvrcholením byla dehonestace pomníku T. G. Masaryka v noci z 3. na 4. května 1938. Na podstavec byl útočníkem namalován hákový kříž. Po tomto incidentu se stal Šumperk jedním z mála míst v republice, kde se vzápětí ustavil akční výbor všech demokratických a antifašistických organizací na ochranu republiky. Dne 12. června 1938 se v Šumperku konaly obecné volby. SdP získala v Šumperku 7 490 hlasů – 92 % hlasů německých voličů a získala 30 mandátů. Na druhém místě skončil český volební blok, který získal 1 228 hlasů a 5 mandátů. Třetí sociální demokraté získali 492 hlasů a jeden mandát a 58 komunistických hlasů připadalo na žádost vedení KSČ sdružené kandidátce. Ještě ten večer se v ulicích střetli oslavující henleinovci s policií. Při vzniklých srážkách bylo zraněno 9 demonstrantů a 6 policistů.⁴¹

V pohraničí začalo německé vojsko ohrožovat české hranice. Z české strany muselo být povoláno ke cvičení ve zbrani mnoho mužů. Cvičení se museli účastnit také členové učitelského sboru z měšťanské školy. Dne 20. května 1938 byli povoláni učitelé Jan Pěnica a Jaroslav Masařík. Ostatní učitelé byli nuceni hlídat mosty v okrese a to do doby, než je přijely vystřídat vojenské hlídky. Na školách se začaly organizovat peněžité sbírky, jejichž výtěžek měl sloužit na obranu státu. Bylo vybráno 1200 Kč na škole chlapecké a 494 Kč na škole dívčí.

Dne 6. října vydal okresní hejtman Novotný nařízení o evakuaci veškerých státních zaměstnanců na Šumpersku. Učitelé měšťanské školy, kteří nechtěli nastoupit k vojsku, utekli do Olomouce a odtud pak ke svým rodinám do vnitrozemí. O den později se nastěhovaly do všech škol v Šumperku nově sestavované vojenské německé jednotky a vyučování bylo přerušeno a bohužel již nebylo během války obnoveno.

Zde bych chtěla uvést část zápisku z kroniky měšťanské školy:

„Blížila se lavina Hitlerových hord, aby zaplavila naše krásné kraje, zaplašila tisíce českých hraničářů do vnitra zmrzačené republiky a zbavila svobody tisíce českých lidí a obcí severní Moravy. Začátkem října 1938, v době, kdy zůstali u vojenských jednotek jen čeští

⁴¹ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 91

vojáci, převezly nám vojenské povozy a auta inventář a nářadí z tělocvičny do Dolních Studének. Ostatní věci jsme byli nuceni zanechat na místě.⁴²

Město Šumperk bylo obsazeno 8. října 1938 a čeští obyvatelé byli nuceni opustit město. Byli rozprostřeni takřka do všech koutů republiky a začala exekuce všech, kteří s novým režimem nesouhlasili. Veškerý učitelský sbor byl zrušen a učitelé, stejně jako ostatní obyvatelé, ze Šumperka odešli. Z českých dětí, které ve městě zůstaly, chodila část na školy německé a část dojížděla na české školy do Bludova nebo do Postřelmovy.

⁴² SOkA Šumperk, Inv. čís. 4, Poř. čís. 4. *Kronika České obecné školy v Šumperku, rok 1919–1946.*

8 Školství a život v Šumperku po roce 1939

Vyučování na českých školách bylo zastaveno. Školy byly zavřeny dlouhých sedm let a staly se útočištěm vojenských posádek. Pomůcky a veškeré písemnosti byly zničeny nebo někam schovány. Kroniky škol se jen náhodou po válce objevily v jedné z německých domácností. Po mnichovském diktátu se české měšťanské škole začali shromažďovat vojáci němečtí. Poté byla v budově školy umístěna dívčí škola vyšší. Na sklonku války v ní byla umístěna vojenská nemocnice a po osvobození se do školy nastěhovali sovětští vojáci. Pak se stala budova školy shromaždištěm zajatců sovětské armády (Vlasovců).⁴³

Dne 8. května 1945 bylo značně poškozené město osvobozeno sovětskou armádou. Škody se nevyhnuly ani budově školy, která byla zasažena granátem. Škola měla zničenou střechu, probourané některé stropy a rozbitá okna. Do konce roku 1945 se již rozjela výroba ve všech šumperských továrnách a byla otevřena i většina živností a obchodů.⁴⁴ V době osvobození převládá ve městě německé obyvatelstvo. Předválečná česká menšina, která byla v roce 1938 téměř úplně vystěhována, se začala postupně vracet již v květnu 1945. Mezi prvními přišel do Šumperka i učitel předválečné měšťanské školy dívčí Václav Jílek.⁴⁵ Od podzimu roku 1945 dochází k odsunu Němců, kdy byly vypraveny první vlaky. K dalším transportům došlo až v únoru 1946. Celkem bylo vypraveno ze Šumperka jedenáct vlaků, které odvezly přes 9 500 Němců. Ke konci roku 1946 zůstalo ve městě pouze 686 Němců.

Škola byla otevřena až v roce 1945, kdy se začalo české školství společně s kulturním životem v Šumperku vzpamatovávat. Během letních měsíců byly za pomoci nového sovětského posádkového velitele pplk. Rodiny postupně uvolněny budovy šumperských škol.⁴⁶ Zatímním ředitelem šumperské měšťanské školy byl jmenován Vilém Medlík. Předběžný zápis byl proveden 20. června, kdy bylo do obou měšťanských škol zapsáno 82 žáků. Vyučování v tomto roce bylo posunuto až na 17. září z důvodu rekonstrukce školní budovy. V budově školy začalo vyučování obecné školy dívčí a chlapecké a měšťanské školy dívčí a chlapecké. Budovy bývalých německých škol sloužily nadále vojsku. Do vedení

⁴³ *Sborník k 50. výročí první české školy v Šumperku 1928–1978*, Šumperk 1978. Str. 14

⁴⁴ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 107-108

⁴⁵ *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 25. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1973. Str. 55

⁴⁶ SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. 1. vydání. Šumperk, 1976. Str. 110

měšťanské školy chlapecké byl zvolen odborný učitel Václav Jílek a do školy měšťanské dívčí Vilém Medlík. Po sepsání inventáře bylo zjištěno, že téměř veškerý majetek školy byl válkou zničen. Rozpočet školy byl velmi nízký a pokrýval jen výdaje na topivo. Škola se potýkala s nedostatkem vybavení. Zařízení, které škola získala, bylo dovezeno ze škol v okolí.

Ke dni 1. září 1946 byla dosavadní dívčí měšťanská škola na doporučení okresního školního výboru změněna na školu koedukační a stala se II. školou měšťanskou. V Šumperku byly v rámci vzdělávacího systému vymezeny dva městské obvody, a to východní a západní. Pro tyto dva obvody byli ministrem školství ustanoveni dva inspektoři: Josef Bedřich pro I. obvod (východní část města) a Emil Skoták pro II. obvod (západní část města). Dne 14. prosince bylo na rozkaz ministerstva školství zastaveno vyučování na měšťanské škole z důvodu nedostatku topiva. Vyučování bylo zahájeno až 10. ledna 1946.

Škola se 23. února účastnila oslav výročí vzniku Rudé armády a dne 7. března oslav narozenin T. G. Masaryka.

Na popud učitelů měšťanské školy byla vyhlášena sbírková akce s názvem „Zachraňte slezské děti“. Přijímáno bylo například ošacení nebo peníze. Konečná vybraná částka činila 2 733 Kčs a vybráno bylo 100 kg oblečení a obuvi.⁴⁷

Ke dni 1. dubna 1946 měla škola již 272 žáků v devíti třídách. O měsíc později, dne 8. května bylo oslavováno osvobození a 28. května byly zahájeny oslavy narozenin prezidenta Eduarda Beneše. V rámci akce „Mládež sobě a republice“ byla škola odměněna čestným uznáním a čestným diplomem, který předal osobně ministr školství profesor Dr. Zdeněk Nejedlý žákům páté třídy.

V roce 1946 byla v Šumperku navíc zřízena kvůli rostoucímu počtu žactva již III. obecná škola. Všechny obecné školy byly organizovány jako dívčí pětitřídní a chlapecké pětitřídní. Řídícím učitelem měšťanské školy se stal Antonín Novotný. Tomu však byla udělena dovolená pro výkon funkce předsedy místní správní komise, později předsedy okresní správní komise v Šumperku. Řízením školy byl tedy pověřen definitivní učitel Jaroslav Ambrož. Do školy se neustále hlásili noví žáci, kteří se se svými rodiči do Šumperka přistěhovali.

⁴⁷ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1, *Kronika České státní měšťanské školy v Šumperku, rok 1924–1939*

O poválečném vyučování je také zmínka v kronice měšťanské školy:

„Je samozřejmé, že během válečných let vznikly značné mezery ve vyučování a výchově dětí, čemuž věnují učitelé zvýšenou péči. Zameškání se usilovně doplňuje. Vše konáme nyní s láskou k našim dětem, svobodně v duchu demokratickém a československém. Proto se nám práce daří.“⁴⁸

⁴⁸ SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku, rok 1924–1939*

9 Závěr

Předmětem zájmu mé bakalářské práce byla historie menšinového českého školství v Šumperku. Zaměřila jsem se na historii školství v letech 1918–1945, ale snažila jsem se získat i nějaké informace o vývoji vzdělávacího systému před rokem 1918. Mým zájmem bylo také dozvědět se něco o životě české menšiny v Sudetech.

Zjistila jsem, že čeští obyvatelé v pohraničí neměli vůbec jednoduchý život, což úzce souvisí i s vznikem a fungováním prvních českých škol v Šumperku. Avšak úsilí a snahy českých obyvatel dospěly k tomu, že české školství se začalo od roku 1918 rozvíjet a hrálo nemalou roli v životě Čechů v Šumperku. Snažila jsem se také zmapovat počet žáků v české měšťanské škole a počet českých obyvatel žijících v Šumperku od roku 1869 do roku 1945. Zabývala jsem se vznikem a rozvojem české obecné školy v Šumperku v době po vzniku samostatného Československa a pokusila jsem se nastínit podmínky, v jakých byly české školy v této lokalitě zakládány. Dozvěděla jsem se, jak nesnadné bylo zřizování těchto škol ve městě, kde žilo jen malé procento Čechů. Předmětem mého bádání byl i vznik české měšťanské školy a potíže, s nimiž se musely ostatní české školy v Šumperku potýkat po nástupu Hitlera k moci a po připojení Sudet k německé říši. Všechny získané informace jsem se snažila zasadit i do společensko-politického kontextu té doby a ozřejmit, jak nesnadnou cestou se muselo české menšinové školství v Šumperku v letech 1918–1945 ubírat.

10 Literatura

- *Almanach první české školy v Šumperku: 1928–1998*, II. Základní škola T. G. Masaryka v Šumperku, 70. výročí. Šumperk, 1998.
- FILIP, Jiří. *První léta KSČ na Šumpersku: 1921–1923*. Šumperk: Vlastivědný ústav Šumperk, 1971.
- HOLOUŠ, Jaroslav. *40 let vývoje základních škol v okrese Šumperk*. Šumperk, 1987.
- JANÍČEK, Karel. *Města ČSSR: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Pressfoto, 1985. ISBN 908.437.26.
- JARMAROVÁ, Hana. *Zmizelá Morava a Slezsko: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-952-9.
- MĚSTO ŠUMPERK. *Šumperkem pod křídly*. Šumperk. ISBN 80-239-6306-6.
- OBLASTNÍ RADA ČESKOMORAVSKÉHO ODBOROVÉHO SVAZU PRACOVNÍKŮ ŠKOLSTVÍ. *Slovník učitelských osobností okresu Šumperk*. Šumperk, 1990.
- *Sborník k 50. výročí první české školy v Šumperku, 1928–1978*, Šumperk 1978
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*. 1. vydání. Zábřeh: Okresní vlastivědné muzeum v Zábřehu, 1958
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 18. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1969.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 20. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1970.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 25. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1973.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 43. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1982.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 59. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1990.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 71. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1996.
- *Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 74. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1997.

- SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika České státní měšťanské školy v Šumperku, rok 1924–1939.*
- SOkA Šumperk, Inv. čís. 4, Poř. čís. 4. *Kronika České obecné školy v Šumperku, rok 1919–1946.*
- SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276 - 1976.* 1. vydání. Šumperk: 1976
- Státní okresní archiv Šumperk: *Sborník č. 1.* 1. vydání. Šumperk: Reprint, 2007. ISBN 978-80-86388-55-7.
- Státní okresní archiv Šumperk: *Sborník č. 3.* 1. vydání. Šumperk: Reprint, 2009. ISBN 978-80-86388-76-2.
- <http://www.vyletnik.cz/tipy-na-vikendy/severni-morava/horni-pomoravi-a-hanusovicka-vrchovina/970-sumperk-a-okoli/>, 13.3.2012
- II. základní devítiletá škola v Šumperku: *50. výročí první české školy v Šumperku.* Šumperk, 1978.

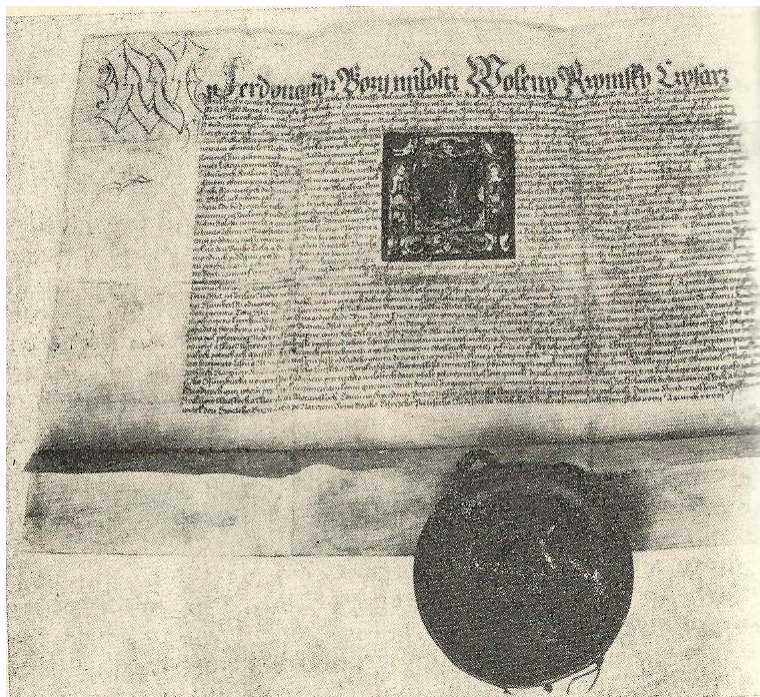
11 Přílohy

- Příloha č. 1
Listina císaře Ferdinanda I. z roku 1562 o povýšení Šumperka na svobodné královské komorní město (SPURNÝ, František, *700 let města Šumperka: 1276–1976*. Šumperk, 1976. Str. 20)
- Příloha č. 2
Pomník na paměť Lautnerova upálení v Mohelnici (SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. Šumperk, 1976. Str. 35)
- Příloha č. 3
První česká manifestace po osvobození Šumperka 21. prosince 1918 (SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. Šumperk, 1976. Str. 72)
- Příloha č. 4
Šumperský třináctý pěší pluk při odchodu na ukázkové vojenské cvičení v rámci dne brannosti školní mládeže, konaného v květnu 1936 (JARMAROVÁ, Hana. *Zmizelá Morava a Slezsko: Šumperk*. 1. vydání. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-952-9.)
- Příloha č. 5
Obsazení Šumperka wehrmachtem 8. října 1938 (SPURNÝ, František. *700 let města Šumperka: 1276–1976*. Šumperk, 1976. Str. 94)
- Příloha č. 6
Hlavní budova měšťanské školy v Šumperku z roku 1930 (SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku rok 1924–1939*.)
- Příloha č. 7
Vyučování v dívčí měšťanské škole koncem dvacátých let (*Severní Morava: Vlastivědný sborník*, Svazek 18. Vydání první. Šumperk: Vlastivědný ústav v Šumperku, 1969. Str. 13)
- Příloha č. 8
Plakát k pořádání slavnostní akademie u příležitosti narozenin prezidenta T. G. Masaryka SOkA Šumperk, Inv. čís. 1, Poř. čís. 1. *Kronika české státní měšťanské školy v Šumperku rok 1924 – 1939*.
- Příloha č. 9
Tabulka počtu žáků v měšťanské škole v letech 1924–1946

- Příloha č. 10

Tabulka počtu obyvatel Šumperka a české menšiny v letech 1869–1945

Příloha č.1

Příloha č 2

Příloha č. 3

Příloha č. 4

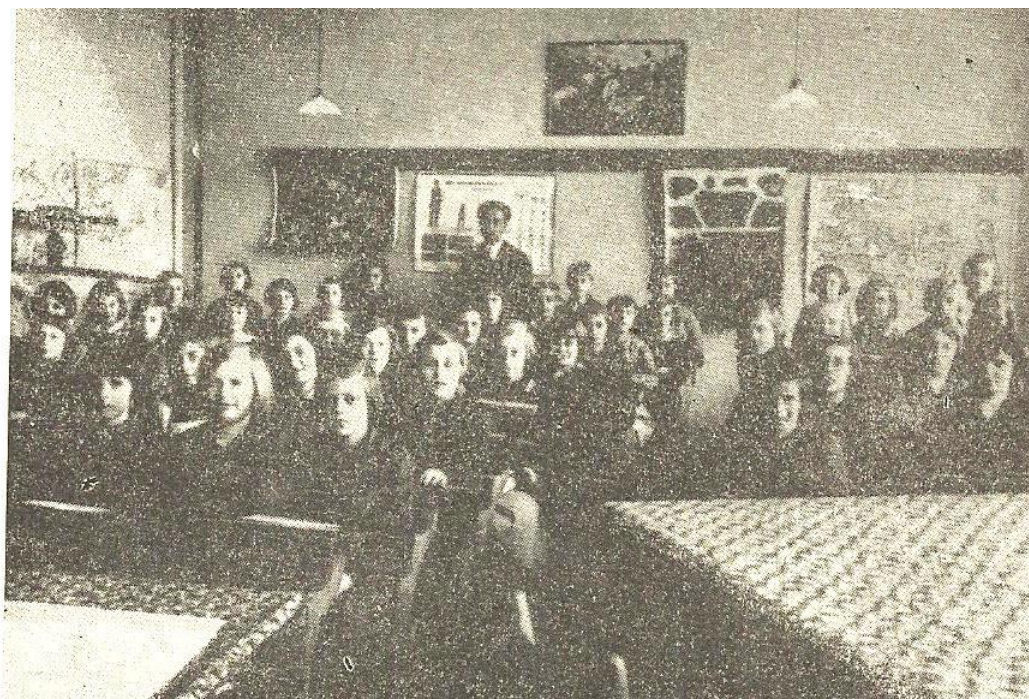

Příloha č. 6

Příloha č. 7

Masarykova měšť. škola chlapecká v Šumperku

**pořádá 28. února 1932
v sále Vojenského zátíší**

AKADEMII

na oslavu narozenin p. pres. T. G. Masaryka.

PROGRAM :

1) Proslov: žák IV. třídy	7) Recitace.
2) Zpěv - Fr. Mach: Přání (2 hl.)	8) Různosti, žáci Ib. tř.
3) Prostná s praporky Ia. tř.	9) Slezská beseda
4) Výstup: Čáry kuchaře Roštěnky	10) Zpěv - Ferd. Sládek: Rodným lánům (3 hl.)
5) Melodram.	11) Hold dětí prezidentu Masarykovi.
6) Zpěv - B. Smetana: Má hvězda (3 hl.)	

Začátek ve 3 hod. odpoledne.

Vstupné: I. m. 4, II. m. 3, III m. 2 Kč.

Výtěžek ve prospěch chudých žáků školy.

Průznicce školy zve ředitelství školy, učitelský sbor a žáci.

Příloha č. 9

školní rok	celkový počet žáků	chlapci	dívky
1924/25	84		
1926/27	204		
1928/29	175		
1929/30	173		
1930/31	169	120	49
1931/32	208	140	68
1932/33	255	172	83
1933/34	255	159	96
1934/35	284	181	103
1935/36	329	223	106
1936/37	327	215	112
1937/38	342	185	157
1.4.1946	272		

Příloha č. 10

rok	počet obyvatel Šumperka	počet českých obyvatel
1869	7 285	31
1890	10 029 obyv. + 464 vojáků	
1910	13 328 včetně posádky	352
1918		800
1921	13 117	1 991
1930	15 712	3 431
1945		6 366

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Monika Ruprechtová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Historie českého školství v Šumperku do roku 1945
Název v angličtině:	The History of the Czech Education System in Šumperk until 1945
Anotace práce:	Práce se zabývá historií českého školství v Šumperku. Chtěla jsem objasnit vznik a vývoj českého menšinového školství v kontextu s životem české menšiny v pohraničí. V práci se zmiňuji o historii města Šumperka, vzniku české obecné školy a nejvíce rozebírám vznik a fungování české měšťanské školy do roku 1945.
Klíčová slova:	Česká menšinová škola, česká menšina
Anotace v angličtině:	My thesis deals with the Czech education system in the town of Šumperk. Its aim is to present formation and development of the Czech minority education in the context of the life of Czech minority in the borderlands. In the thesis I present an overview of the history of Šumperk, the formation of Czech elementary school and especially. I describe the formation and the development of Czech school until 1945.
Klíčová slova v angličtině:	Czech minority school, Czech minority
Přílohy vázané v práci:	<p><u>Příloha č. 1</u> - Listina císaře Ferdinanda I. z roku 1562 o povýšení Šumperka na svobodné královské komorní město</p> <p><u>Příloha č. 2</u> - Pomník na paměť Lautnerova upálení v Mohelnici</p> <p><u>Příloha č. 3</u> - První česká manifestace po osvobození Šumperka 21. prosince 1918</p> <p><u>Příloha č. 4</u> - Šumperský třináctý pěší pluk při odchodu na ukázkové vojenské cvičení v rámci dne brannosti školní mládeže, konaného v květnu 1936</p> <p><u>Příloha č. 5</u> - Obsazení Šumperka wehrmachtem 8. října 1938</p> <p><u>Příloha č. 6</u> - Hlavní budova měšťanské školy v Šumperku z roku 1930</p> <p><u>Příloha č. 7</u> - Vyučování v dívčí měšťanské škole koncem dvacátých let</p> <p><u>Příloha č. 8</u> - Plakát k pořádání slavnostní akademie u příležitosti narozenin prezidenta T. G. Masaryka</p> <p><u>Příloha č. 9</u> - Tabulka počtu žáků v měšťanské škole v letech 1924–1946</p> <p><u>Příloha č. 10</u> - Tabulka počtu obyvatel Šumperka a české menšiny v letech 1869–1945</p>
Rozsah práce:	45 stran
Jazyk práce:	Čj